

"Een stad heeft nood aan vrouwelijke insteken"

Architect Alfredo De Gregorio kant zich tegen de beeldobsessie

STEDEN moeten vrouwelijker worden, iedere stad is uniek en traditie is de snelste manier om progressie te maken. Deze en andere opmerkelijke uitspraken maakt de Limburgse architect Alfredo De Gregorio hard in zijn boek 'Passione Urbana', waaraan onlangs de tweede druk verscheen. Hierin toont deze specialist in stadskernvernieuwing zich een vurige pleitbezorger van 'architettura povera' en kant hij zich resoluut tegen architectuur die vanuit het beeld vertrekt.

"Dit boek kwam tot stand omdat ik wilde terugblikken op mijn projecten met de Lombardische architect Aldo Rossi. Mijn medewerker, filosoof Johan Sanctorum, fungeerde als kroniekschrijver. Hij kende Rossi aanvankelijk niet, maar is zich met steeds meer overgave in diens werk gaan verdiepen. Rossi, een zuivere conceptueel en een onverschrokken artiest die werkte tot op schaal 1/100, heeft vele boeken geschreven. We hebben zijn filosofie als leidraad gebruikt, maar binnen de kortste keren waren we aan het nadenken over de stad en over onszelf. Ik ben ook erg gefascineerd door Darwinist Richard Dawkins. Omdat we de stad zien als een levend wezen, kun je daarop de Darwin-principes toepassen. Uit diens evolutietheorie hebben we geleerd dat kleine stappen de snelste manier vormen om vooruit te komen. Grote stappen komen evolutief gezien niet voor, wegens een te hoog risico. Dat is overigens ook in de politiek zo: iedereen weet dat een politicus die te snel vooruitgang wil boeken, wordt teruggelaten. Daarom verzetten we ons tegen vernieuwing om de vernieuwing, in politiek en architectuur", meldt hij.

De Gregorio & Partners is al zes jaar gevestigd in een bijna 3 ha grote voormalige gelatinefabriek in de Hasseltse Armad Hertzstraat, waarin ook een fitnessruimte en een professionele muziekstudio zijn ondergebracht. Het architectenbureau beschikt er over een vloeroppervlakte van 3.000 m². Het telt 20 tot 25 medewerkers, maar geeft ook veel in onderaanneming. "Als wij al ons werk in huis zouden houden, zouden we drie keer zoveel mensen nodig hebben. Het toezicht besteden we al jaren uit en de jongste tijd doen we dat ook vaak voor de uitvoeringsdossiers. Het is trouwens de bedoeling dat we evolueren naar een louter conceptueel bureau", signaleert de ingenieur-architect.

Een jaar geleden paste het Hasseltse bureau zijn werkmethode ook aan

"Wij zien ontwerpen als een literair proces. Hiertoe hebben we onze plannen in boekvorm gegoten. Al onze documenten van een project zijn beschikbaar op onze webserver en kunnen afgedrukt worden op A3-formaat", signaleert Alfredo De Gregorio.

aan zijn filosofie. Deze werkmethode werd ontwikkeld tegelijkertijd met het schrijven van het boek 'Passione Urbana'. "Het Oostenrijkse bureau Baumsehler & Eberle, dat samen met ons, Technum en FDA uit Antwerpen de internationale wedstrijd won voor de renovatie van het Virga Jesse-ziekenhuis in Hasselt, hanteert een werkmethode die wonderwel paste bij onze manier van denken. Ik heb dit concept op onze maat gemaakt en in twee grote delen opgesplitst: vóór en na de toewijzing van de aannemer. Erna zijn onze documenten zuiver juridische dingen; eervóór gaat het om communicatie, een 'literair proces'. In ons boek pleiten we voor een doorgedreven communicatie met alle partners, waarbij de architect zich durft wegcijferen. De Britse cultuurflo-

soof Alain de Botton stelde in dat verband ooit dat een goede architect de moed moet hebben om saai te zijn en zich op de achtergrond te houden", stelt Alfredo De Gregorio.

De Limburgse architect gaat behoorlijk tekeer tegen de verleiding van de beeldarchitectuur. "Het komt erop aan beeldarchitectuur op de tweede plaats te zetten en communicatie op de eerste. Wij zien ontwerpen als een literair proces. Hiertoe hebben we onze plannen in boekvorm gegoten. Al onze documenten van een project zijn beschikbaar op onze webserver en kunnen afgedrukt worden op A3-formaat. Iedereen kan ze op elk ogenblik inkijken en aanpassen voorstellen. Alle beschikbare informatie, ook op juridisch vlak, staat op de

webserver en kan steeds worden nagezien. Je vindt er tevens alle randvoorwaarden (structuurplannen, gewestplannen, ...) terug. Met deze werkwijze streven we naar de grootst mogelijke transparantie. Gelukkig werken we voor zeer academisch ingestelde klanten, want anders zou het gevaar bestaan dat onze methode zou leiden tot muggenzifterij", beseft hij.

Kwaliteitskader

Per project verzamelt De Gregorio & Partners in een zo kort mogelijke tijd zoveel mogelijk informatie, waarbij iedereen zijn zeg heeft. Daaruit groeit een kwaliteits- en budgetair kader (kbk), dat zijn klanten intussen goed beginnen te kennen. "Zij bepalen tot op welk niveau wij gedetailleerd werken. Zo verlangen chirurgen dat we in de schetsfase van een ziekenhuisproject veel dieper ingaan op het niveau van de technieken dan bv. de bouwheer van een stal. We zijn in eerste instantie bezig met het onderzoeken van problemen. Tijdens dit proces worden voorstellen becommentarieerd en getoetst. Daaruit resulteert de best mogelijke oplossing", signaleert hij.

In dit literaire proces mag je volgens hem het beeld niet anders benaderen dan de rest, want dan ben je bezig met egotripperij en poog je vooral "jezelf op de markt te zetten". "Het beeld is maar één element in het geheel en biedt slechts een momentopname, terwijl je projecten tekent die decennia moeten meegaan. We zeggen onze klanten dan ook dat ze van hun project pas een beeld zullen zien na ongeveer negen maanden, de periode van een bevaling", glimlacht de architect.

De Gregorio stelt vast dat de beeldobsessie niet alleen groot is bij architecten, maar op alle niveaus tot en met de politiek. "Architectuur is uitdrukking van het leven. Als je bij een (ver)bouwproject fixeert op het beeld i.p.v. alle aspecten te bekijken, begint de waanzin. Belangrijker is de analyse van een stad: hoe is ze gegroeid, ga je mee in het karakter ervan of zet je je er tegen af? De uiteindelijke keuze komt toe aan de gemeenteraad, zeg maar het schepencollege", meent hij.

In een overheidsituatie heeft een architect volgens hem tevens de dwingend plicht om te trachten zoveel mogelijk te realiseren met zo weinig mogelijk geld. "Je moet heel verantwoordelijk omgaan met budgetten. Als wij een budgetoverschrijding moeten toestaan, is ze dan ook doorgaans bediscussieerd

'Passione Urbana' is intussen reeds aan zijn tweede druk toe. Johan Sanctorum fungeerde als kroniekschrijver, terwijl Carine Cuypers de lay-out verzorgde.

tot op het bot en begrijpen onze klanten ze zodat je je kan afvragen of het nog wel om een budgetoverschrijding gaat. Die zorgzame instelling tegenover overheidsgeld is voor ons een inhoudelijke keuze, een architecturale houding; ik noem het 'architettura povera'. Deze strategie rendeert en de mensen met wie we werken, vinden ze erg aangenaam. Door onderzoekswerk ontstaan ideeën en niet andersom, wat precies het verschil is met zogenaamde 'geniale ideeën'. Onze ideeën zijn verankerd in liefde, de andere categorie van ideeën spruit vaak voort uit een sterk verlangen om snel te scoren", meent hij.

Als je een belangrijke ingreep uitvoert, en bouwen is dat altijd omdat je dit vaak maar eenmaal doet, moet je volgens De Gregorio heel omzichtig te werk gaan en moet je project doorsend zijn van onderzoek. Dan groeien de ideeën vanzelf wel. Indien je daarentegen alles overlaat aan de grillen van het moment zit je achteraf decennialang met het (al dan niet teleurstellende) resultaat opgescheept.

"Aldo Rossi zei ooit: 'In order to be significant, architecture must be forgotten.' Kathedralen zijn o.a. zo mooi omdat ze bijna niet opvallen. Monumenten als deze zijn herkenningspunten van een stad, die meestal goed geïntegreerd zijn in het stedelijke weefsel. Wij pleiten dan ook voor stedelijke identiteit. Als je weet wie je bent en waar je naartoe gaat, weet je immers ook wat je wil. Arezzo, Bologna, Siena, Leuven... zijn in dat opzicht boeiende steden. Zo is de Vlaams-Brabantse hoofdstad de jongste decennia grondig van uitzicht veranderd, maar toch merk je hierin een op-

vallende coherentie", meent de Limburgse architect.

De Gregorio deelde zijn methodiek in in acht departementen, waarbij op alle departementen tegelijk wordt gewerkt. Het eerste departement, de proloog, slaat op alles wat te maken heeft met de site en stedenbouwkundige randvoorwaarden van een project. In dat hoofdstuk doet zijn bureau ook aan onderzoek (geschiedkundig e.d.). Het tweede departement focust op stedenbouw en architectuur. Hierin komen o.m. stedenbouwkundige uitgangspunten, de relatie met de omgeving, verkeer... aan bod. Het derde departement belicht structuur en veiligheid. "Eigenlijk is dit het belangrijkste deel. In het begin gaat het vooral om samen zoeken naar maatvoering. Architectuur is in essentie een vorm van wiskunde", meldt De Gregorio.

Het vierde departement concentreert zich op de gebouwschil. "We bestuderen alle technische randvoorwaarden, maar ook de verschijningsvorm: hoe ziet het ding eruit? Heel wat architecten ontwikkelen een gevel in functie van een techniek, maar ik vind dat een geveltechniek vooral te maken heeft met de relatie met de stad", meent de architect.

Het vijfde departement omvat de technieken, het zesde functies en lay-out. Het zevende departement belicht de afwerking en het achtste de bouwgegevens (oppervlaktes en budget).

Archeologische opgravingen

"In principe werken we overal tegelijk aan omdat we zoveel mogelijk problemen trachten te detecteren. We willen geen enkel probleem uit de weg gaan en trachten deze problemen op alle niveaus (van opdrachtgevers, administraties, nutsmaatschappijen, archeologie) te bekijken. Archeologische problemen bepalen dikwijls de manier van bouwen. Onze basisinstelling is dat we altijd bereid zijn tot aanpassing van het concept, op voorwaarde dat dit goed onderbouwd is. Dankzij deze manier van werken komen altijd wel interessante voorstellen op tafel die technische en financiële voordelen opleveren. Bovendien weet iedereen op ons bureau zo haarscherp waarmee we bezig zijn", somt de Hasseltse architect de voordelen van deze strategie op.

Alle documenten van een project (plannen, teksten, tabellen...) worden ondergebracht in een projectboek. "Iedereen kan dit inderdaad lezen als een boek.

bouwkroniek 25 augustus 2006

5

OP DE VOORGROND

Uiteraard zijn we niet de enigen die hun projecten via een website openstellen voor de bouwpartners. Uniek is wel dat onze departementen ook terug te vinden zijn in onze interne werking. Ze maken het raadplegen van het projectboek overzichtelijk en bijgevolg erg efficiënt", verklaart De Gregorio.

Hij beklemtoont dat ieder item in het projectboek ook effectief moet uitgevoerd worden. Groene en rode blokjes duiden aan of een aspect respectievelijk al wel of nog niet behandeld is. "Een blokje wordt groen in samenspraak met de klant. Daarna mag daaraan niet veel meer worden gewijzigd", vindt De Gregorio.

Het projectboek komt op de webserver. "Onze klanten stellen met eigen ogen vast dat het steeds dikker wordt en zelf kunnen we via een meldingssysteem op de webserver nagaan of iemand het projectboek openslaat. Onze werkmethode dwingt ingenieurs om literair te zijn en hun tekeningen in tekstvorm uit te leggen. Door hun ingrepen te verwoorden, nemen ze ook de tijd om erover na te denken en wordt de communicatie bevorderd", weet hij.

Bij de uitbreiding van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum in Tongeren dwong hij zijn ingenieurs van in de schetsontwerpfase om hun funderingstechniek op schaal te tekenen. "Ik wilde de palen zien in grondplan (inclusief de aanduiding van de ronde paalvorm) en in doorsnede. We mochten immers geen enkel risico nemen met de basiliek (de ankers komen tot onder dit religieuze bouwwerk) en bovendien moesten we rekening houden met het archeologische opgravingswerk. De archeologen graven in twee fases: eerst tot op het platform van de toekomstige heimgemachene (eigenlijk schroefmachine) en na de inbreng van de palen tot op het einde van de archeologische laag. Door de ingenieurs te verplichten om in de prille beginfase mee te werken, wat ze doorgaans niet graag doen, en door al in een vroeg stadium zo in detail te gaan, zijn we erin geslaagd de problemen naar boven te laten komen. Alle gegevens werden in de werkmethode verwerkt, zodat iedereen (archeologen, Monumenten & Landschappen, het stadsbestuur, de provincie, ...) mee kon volgen. We tekenden vóór de basiliek de gevarenzone en de zettingslijnen. Ik heb in de schetsontwerpfase ook gepleit voor testseleunen aan de basiliek. De uiteindelijke oplossing, waarbij de palen stijver werden gemaakt dan normaal en iets verder van de basiliek werden gesitueerd, bleek zelfs 100.000 EUR

goedkoper dan de oorspronkelijke oplossing, tot grote tevredenheid van de betrokken overheidsdiensten", signaleert De Gregorio.

Hij noemt dit een vrouwelijke manier van werken. "We zijn meer geïnteresseerd in het proces dan in het eindre-

sultaat. Tevens pleiten we stedenbouwkundig voor meer gelijkheid en samenhang", weet hij.

Bij de uitbreiding van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum in Tongeren vormde brandveiligheid een belangrijk probleem. Het is brandtechnisch im-

ONTWERPEN VAN FIRENZE TOT TURNHOUT

Het Leuvense project Hertogendal in zijn geheel, zeg maar de ruime ziekenhuissite inclusief de Sint-Pieterskliniek op de foto, zit na een negatief advies van de gecore voorlopig in de koelkast. De realisatie van Barbarahof staat hier evenwel los van en wordt binnenkort opgestart.

De Gregorio & Partners tekende een deelproject van de herwaarderingsoperatie Novoli in Firenze. Het Hasseltse architectenbureau is ook betrokken bij het woonproject De Sluisberg in Sint-Truiden en ontwerp het onlangs voltooide rustoord De Nieuwe Kaai in Turnhout. Het diende tevens een ontwerp in voor Barbarahof in Leuven.

Het Leuvense infohuis Stadsvernieuwing meldt in dat verband dat het Leuvense project Hertogendal in zijn geheel, zeg maar de ruime ziekenhuissite, na een negatief advies van de gemeentelijke commissie voor ruimtelijke ordening (gecoro) voorlopig in de koelkast zit. "Intussen werken o.a. De Gregorio en co. hard aan een aangepast voorstel, maar de werkwijze is veranderd. In plaats van de ganse site in één keer te willen hervormen, zal deze waarschijnlijk worden opgedeeld", luidt het. "De Barbarahofsite (grofweg de omgeving rond de huidige Boerenbondparking) zit strikt genomen niet in het Hertogendalproject, maar vormt er eigenlijk wel een geheel mee", signaleert De Gregorio. Als alle toelatingen (bouwaanvragen e.d.) tijdig rond gekomen, starten de voorbereidende werken en de archeologische werken vermoedelijk in de loop van september.

"Aanvankelijk planden we één groot ruimtelijk uitvoeringsplan (rup) voor het ganse project, maar intussen hebben we besloten in fasen te werken. De stad Leuven, de ontwerper en de investeerders zijn mondeling overeengekomen dat eerst Barbarahof wordt aangepakt, vervolgens Hertogendal Zuid en ten slotte het noordelijke gedeelte van Hertogendal dat het moeilijkst is omwille van het openleggen van de Dijle en de ondergrondse parking. Voor elk van deze fasen voorzien we een apart ruimtelijk uitvoeringsplan (rup). De werkzaamheden aan Barbarahof zijn opgesplitst in twee fasen en zullen vermoedelijk pas in 2010 voltooid zijn. Het archeologisch onderzoek duurt vijf maanden", meldt de Leuvense schepen van Ruimtelijke Ordening Karin Brouwers.

bouwkroniek 25 augustus 2006

7

OP DE VOORGROND

Bij de werkzaamheden aan het Provinciaal Gallo-Romeins Museum van Tongeren vormde brandveiligheid een belangrijk gegeven, reeds van op het niveau van het schetsontwerp.

mers een atypisch gebouw. "Door de analyse over de brandveiligheid heb ik de deputatie een afwijking moeten vragen en voorgesteld dat we ons in dit aspect zouden verdiepen. Ons projectboek heeft ons als het ware gedwongen om daar al in de eerste fase over na te denken", meldt hij.

De Gregorio noemt de publieke ruimte tussen gebouwen veel belangrijker dan de gebouwen zelf. "Als je de stad bekijkt als

WEBCAM OP PGRM IN TONGEREN

De Gregorio & Partners heeft een programma opgezet om op zijn belangrijke bouwplaatsen webcams te plaatsen. "Dit initiatief past in onze filosofie dat architectuur moet ingebed zijn in de gemeenschap waar we bouwen. Architectuur gaat voor ons niet zozeer over mooie gevels, maar over het scheppen van samenhang en over het versterken van de stedelijke identiteit. Een belangrijk element hierin is transparante communicatie. Zonder doorgedreven communicatie kan geen betrokkenheid en geen sociaal draagvlak groeien", klinkt het.

De webcams worden in eerste instantie geplaatst op de bouwplaats voor de uitbreiding van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum (PGRM) in Tongeren. In de nabije toekomst volgen o.m. het project De Kaai aan de Blauwe Boulevard in Hasselt, het project Barbarahof in Leuven en het kinderopvangcentrum op de Philipssite in de Vlaams-Brabantse hoofdstad.

De provincie Limburg is opdrachtgever van de nieuwbouwen renovatiewerken aan het PGRM, dat een bruto oppervlakte van 11.800 m² beslaat en waarvoor een totaalbudget van 7,2 miljoen EUR exclusief btw wordt uitgetrokken. Op 2 december 2003 duidde de bestendige deputatie De Gregorio & Partners aan als laureaat van de architectuurwedstrijd voor dit project. De bouwwerken zijn intussen gestart en moeten in 2008 voltooid zijn.

een persoon, kan je niet anders dan liefdevol en omzichtig met de stad omgaan. Ik beseft dat dit melo klinkt, maar uiteindelijk draait het allemaal om passie en liefde. Stedenbouw en architectuur gaan natuurlijk over berekenende passie, over ratio én emotie. In het voorwoord van mijn boek vraag ik me overigens af wat het leven waard is zonder berekenende passie. Als je de stad bekijkt als een persoon, wordt ineens alles anders en klikt alles in elkaar. En dan kijk je als architect ook verder dan je eigen gebouw. Naar de ruimte tussen de gebouwen bijvoorbeeld", beseft hij.

Stedenbouw heeft volgens hem dringend nood aan een 'vrouwelijke inhaalbeweging'. "We zijn veel te lang bezig geweest met de grote gebaren. Dat is ook belangrijk, maar daarnaast heb je oekselmomenten en elementen van geborgenheid nodig: je moet jezelf in een stedelijke omgeving kunnen verliezen, er op een bank kunnen zitten, herinneringen ophalen... Wij willen de boom en het bankje zo zetten dat de verleiding ontstaat om op die bank te zitten en er je vriend(in) een kus te geven. Het gaat om de kus, niet om de mooie kroonlijst. Die geborgenheid geeft de bewoners een gevoel van toe-eigening, een miniprivatisering van de publieke ruimte. Een stad wordt maar boeiend naarmate er een duidelijk onderscheid is tussen publiek en privaat. De toekomstige bewoners van de Leuvense Hertogendalsite moeten zich met één been thuis en met het andere in de wereld (Brusselsestraat) bevinden. Als je dat kan realiseren zodat iedereen ook weet in welke stad hij zich bevindt, ben je geslaagd. Zo wordt Venetië onmiddellijk herkend als Venetië; je loopt er binnen de vijf minuten verloren, maar vindt er steeds je weg terug. Stedelijke identiteit is essentieel", beklemtoont hij.

Pps

Ander opvallend standpunt: De Gregorio vindt dat aannemers niet mogen deelnemen aan pps-constructies. "Ik heb er niks tegen dat aannemers hun markt verruimen, maar ik keur wel af dat iemand met een registratienummer in een pps-constructie zit en tegelijk opdrachtgever en aannemer is. Dan zou ons architectenbureau ook in pps-constructies kunnen stappen. Aannemers (of hun aandeelhouders) kunnen zich wel organiseren in aparte ontwikkelingsmaatschappijen, die dan meedoen aan pps. Het is dan de pps-constructie die een aannemingscontract tekent met een aannemer. Zo heeft Heijmans de ontwikkelingspoot IBC Vlaegode opgericht, die een schitterende deontologie aankleeft en nooit klakkeloos zijn eigen aannemers aanvaardt", suggereert hij.

Zijn eerste uitgave van 'Passione Urbana' werd in februari dit jaar gedrukt op duizend exemplaren. Ze werden verdeeld onder de genodigden op de viering van het 25-jarig bestaan van het architectenbureau op 3 februari, opdrachtgevers, vroegere en huidige medewerkers. Johan Sanctorum beschrijft erin op heldere wijze De Gregorio's theorie over de levende en organische stad, terwijl Carine Cuypers voor de fraaie lay-out zorgt. Het boek is uitgegeven bij Roularta Books, telt 288 pagina's en kost 34,90 EUR. De tweede druk dateert van mei en telt 700 exemplaren.

Intussen schrijft De Gregorio zelf aan een tweede boek dat hopelijk nog dit jaar verschijnt. Hierin heeft hij het vooral over de macht van het gesproken woord en hoe deze complexe materie kan overgebracht worden. Hij gaf ook al lezingen over zijn gedachtegoed. "Hoe komen de dingen bij de mensen over, hoe communiceer je? Stedenbouw gaat vooral daarover", meent hij. - JL

25 augustus 2006 bouwkroniek

8